

LU Teoloģijas fakultātes docents

LINARDS ROZENTĀLS

Dr. sc. soc., Rīgas Stradiņa universitātes docente, pētniece sociālajās zinātnēs

IEVA SALMANE-KUĻIKOVSKA

LU Teoloģijas fakultātes studente

ILZE ŪDRE

VAI LIEKAM PUNKTU?¹

Gandrīz visas reliģiskās draudzes, vēlākais, 2020. gada marta otrajā pusē visā Eiropā pārsteidza Covid pandēmijas izraisītie stingrie, jaunākajā vēsturē vēl nepieredzētie fiziskās kontaktēšanās ierobežojumi. Pieeši esošie gadsimtiem lietotie un tradicionālie evaņģēlija komunikācijas mediji un kristīgā reliģiskā prakse – dievkalpojums, rituāli, iesvētes mācības un citi lielformāta pasākumi – paredzēti daudziem desmitiem vai pat simtiem cilvēku, – kā arī šo pasākumu noturēšanai speciāli izveidotās telpas: dievnami un draudzes nami, kļuva nederīgi un neizmantojami. Arī draudžu darbs ar bērniem, jauniešiem, senioriem, dažādām mērķa grupām (svētdienas skolas, diakonija,

---

¹ Publikācija veidota pēcdoktorantūras pētniecības projektā “Panākumspēja sabiedrības ilgtspējīgai un integrālai attīstībai kustības “Atdzimšana un atjaunošanās” gadījuma kontekstā” (Projekta līguma numurs: 1.1.1.2/VIAA/3/19/498).

atšķirīgas mērķa un vecuma grupas), kas orientēts un balstās savstarpējā saskarsmē, tuvībā – ķermeniski un emocionāli, piepeši vairs ierastajā veidā nebija iespējams. Tas pats attiecas uz plašākā nozīmē jebkuru garīgi izglītojošu aktivitāti, kas pat pēc ierobežojumu mīkstināšanas paralizē lielu draudžu dzīvi ierastajā veidā. Pat individuālais konsultēšanas un garīgās un pastorālās aprūpes darbs klātienē kļuva pārjautājams. Tādas pašsaprotamas dievbijības kolektīvas izpausmes kā kopēja lūgšana, dziedāšana, muzicēšana, meditēšana, svētceļojumi ierastajā formātā vairs nebija iespējami. Līdzšinējā kristietības forma, kas balstījās uz cilvēku sanākšanu kopā, arvien piedzīvoja konfrontēšanos ar savām robežām. Draudzes negaidītā kārtā tika konfrontētas, ka vienīgā iespēja, kā turpināt pasludināt evaņģēliju un īstenot draudzes darbu, ir – digitāli. Fiziskā distancēšanās nepieļāva nekādu citu draudzes formu kā tikai – digitālā draudze.

Vācu sociologs Armīns Nasehi mūsdienu sabiedrību sauc par digitālo sabiedrību, savukārt Ulrihs Beks runā par pasaules metamorfozi, kas no transformācijas vai evolūcijas atšķiras ar to, ka mēs dzīvojam pasaules izpratnes epohālas pārmaiņas laikā, kas notiek nevis karu, vardarbības vai imperiāliskas agresijas rezultātā, bet gan kā modernizācijas procesa blakusprodukts. Tā ir cilvēka apziņas formas maiņa un uzdod jautājumus par to, kādā veidā mēs pasaulē eksistējam. Līdz šim fenomenoloģiski izmaiņas pasaulē bieži aprakstīja kā transformācijas un sabiedrisko pārmaiņu procesus. Metamorfoze ir dziļāk ejošs process, pārvērtība².

Vācu praktiskās teoloģijas profesors Tobiass Faikss šī iemesla dēļ runā par baznīcas pār-vērtību. 19. jūnija rakstā “Nekas vairs nebūs tāds, kāds tas bija, un tieši tajā slēpjas iespējas” T. Faikss pauž viedokli, ka Covid pandēmija ir atklājusi, cik baznīca var būt reformspējīga un elastīga. To apliecina digitālā piedāvājuma daudzveidīgums, kas bija vērojams jau no marta vidus. Taču jautājums ir, cik šīs pēdējo dažu mēnešu laikā notikušās reformas ir ilgtspējīgas, vai tām nav tikai pārejošs raksturs. Vai nebūs tā, ka baznīca pēccovid laikā ātri atgriezīsies pie vecajiem musturiem. Tāpēc diskusija par baznīcas pār-vērtību un pār-vērtēšanu ir svarīga – jo šī pār-vērtība jau ir sākusies – gandrīz visos līmeņos. Kā raksta Tobiass Faikss – pēdējās nedēļās sekmīgi notikusi bailu pārvarēšana iet roku rokā ar praktisku pieredzi, ka baznīca tomēr ir pārmaināma. Šī atziņa iesāk jaunu laika skaitīšanu³.

Tas, par ko iepriekš diskutēja tikai teorētiskā līmenī, pēdējo mēnešu laikā piedzīvoja praktisku transformāciju – baznīca var būt arī digitāla. Protams, ne vienmēr augstā

---

2 Daniel Hörsch, „Digitale Verkuendigungs-Formate waehrend der Corona-Krise. Eine Ad-hoc-Studie im Auftrag der Evangelischen Kirche in Deutschland“, <https://www.mi-di.de/materialien/digitale-verkuendigungsformate-waehrend-der-corona-krise> (skatīts 28.06.2020.)

3 Tobias Faix, „Digitale Kirche in Zeiten von Corona oder die Chance, wenn nichts wieder so eird wie es mal war“, <http://tobiasfaix.de/2020/06/digitale-kirche-in-zeiten-von-corona-oder-die-chance-wenn-nichts-wieder-so-wird-wie-es-mal-war/> (skatīts 28.06.2020.)

kvalitatē, ne vienmēr perfekta, ne vienmēr visaptveroši, taču ar digitāli īstiem dievkalpojumiem, satikšanās, ar īstu ticību.

Digitālā evaņģēlija komunikācija ir rezultāts un daļa no izmaiņām komunikācijas formās vispār. Attālinātais darbs, sociālā distancēšanās un sociālā komunikācija ar fiziski klātneesošiem cilvēkiem veido jaunu dzīves situāciju, kura līdzī nes radikālas izmaiņas gan privātajā, gan profesionālajā dzīvē. Pārmaiņas sociālo mediju ietekmē piedzīvo komunikācijas sociālā forma – valoda: daloties, komentējot, diskutējot, kritizējot, novērojot; pārveidojas mūsu identitātes – prezentējot sevi, mainoties lomām, saņemot atgriezenisko saiti; ietekmējas mūsu realitātes uztvere – īsas ziņas, komentēti viedokļi, viltus ziņas, valoda attēlos, kolektīvā atmiņa. Tas viss atstāj iespaidu arī uz reliģisko komunikāciju, kas kļūst personiskāka, jautājumiem atvērtāka, ar zemāku durvju sliekšni vai vispār bez tā, zūd – vismaz šķietami – līdzšinējie tabu, tā kļūst situatīvāka. Rodas no robežām brīvāka, plūstošāka baznīca jeb kā žurnālā „Zeitschrift fuer Pastoraltheologie“ 2014. gadā rakstīja Tībingenes Universitātes praktiskās teoloģijas profesors Mihaēls Šuslers, – “liquid church”, “baznīca šķidrā stāvoklī”, “dzīvsudraba baznīca” – kas ir mēģinājums ar šādas metaforas palīdzību aprakstīt baznīcu jaunajā realitātē. Attīstās jaunas baznīcas iezīmes – nekonfesionalitāte, bez durvju sliekšņa, neierobežota, diskursīva, situatīva un individualizēta. Šāda baznīca rodas tāpēc, ka jaunās tehniskās iespējas spēj pārvarēt līdzšinējās tās robežas un tās noslēgtību. Ja mēs attieksimies pret šo attīstību nopietni, tad patiešām mēs sastapsimies ar vispārēju transformāciju, kas mainīs saturus, metodes un arī izpratni par to, kas ir draudze⁴.

Tomēr vispirms mums ir jāsaprot atšķirība starp baznīcas digitāliem piedāvājumiem un digitālu baznīcu kā tādu.

Nav šaubu, ka pēdējos gados daudzās draudzēs, arī Latvijā, ir parādījies plašs digitālā piedāvājuma klāsts, kas tālu pārsniedz klasiskās draudžu interneta vietnes. Tas ir ļoti apsveicami, taču analogās baznīcas īstenotie digitālie piedāvājumi atrodas liela lēciena attālumā līdz vietai, kur mēs varam runāt par digitālo baznīcu. Tie, protams, nav gaismas gadi, bet tomēr. Digitāli komunicēts piedāvājums vēl baznīcu nepadara par digitālu. Amerikāņu komunikācijas zinātniece un digitālo reliģiju eksperte Heidi Kempbela (*Campbell*) ļoti precīzi nošķir “transferring” (analoga dievkalpojuma *Live* translāciju digitālā vidē) un “translation” (mēģinājumus analogo dievkalpojumu pielāgot digitālai formai)⁵. Šī atšķirība kļūst īpaši redzama, vienkārši straumējot dievkalpojumus, kur dievkalpojums tiek noturēts – kā tas daudz kur notika un vēl notiek Covid

---

4 Michael Schuessler, „Liquid church als Ereignis-Ekklesiologie. Über Verflüssigungsprozesse in Leben, Lehre und Kirche“, <https://www.uni-muenster.de/Ejournals/index.php/zpth/article/view/1381> (skatīts 29.06.2020.)

5 Tobias Faix, „Digitale Kirche in Zeiten von Corona oder die Chance, wenn nichts wieder so eird wie es mal war“.

laikā – analogā veidā, bez cilvēkiem vai ar tik cilvēkiem, cik ir atļauts, pārējiem šo dievkalpojumu vērojot digitālā vidē. Tas, protams, ir vērtīgs un apsveicams solis, taču dievkalpojums paliek tāds, kāds tas ir bijis – analogi veidots un analogi režisēts.

Viens piemērs šim nošķīrumam bija vērojams atšķirīgā pieejā dievkalpojumam divās lielākajās Rīgas luterāņu draudzēs – Vecajā Sv. Ģertrūdes draudzē un Lutera draudzē Torņakalnā. Vecajā Sv. Ģertrūdes draudzē – arī līdzšinējās pieredzes un laba aprīkojuma dēļ – turpinājās analogie dievkalpojumi, kuri tika straumēti, bet bez apmeklētājiem vai ar tik apmeklētājiem, cik drīkstēja. Savukārt Lutera draudzē, kur šādas dievkalpojuma straumēšanas pieredzes un aprīkojuma trūka, analogos dievkalpojumus nenoturēja un nestraumēja, bet kopš ārkārtas stāvokļa sākuma tika veidots īpašs, digitālam formātam paredzēts svētbrīdis, kas gan tika filmēts baznīcas telpā, taču ne kā dievkalpojums – bez liturģijas, daudz brīvākā komunikācijas veidā un vērsts tieši uz skatītāju. Turklāt tas tika veidots patiešām kā vēlāk samontējams ieraksts – ar pauzēm, ar atkārtojumu, ja notika kāda pārteikšanās vai kaut kas aizmirsās. Šis digitālais svētbrīdis tika vēlāk samontēts, vajadzīgajās vietās ieliekot muzikālos priekšnesumus un lasījumus no Bībeles. Šo svētbrīdi draudze kopīgi varēja vērot svētdien “Zoom” pasākumā, kā arī pēc izvēles jebkurā laikā noskatīties “YouTube”. Tā kā skatījumu skaits bija būtiski augstāks nekā savulaik analogo dievkalpojumu apmeklētāju skaits un arī “Zoom” pasākuma dalībnieku skaits, Lutera draudze šo digitālo svētbrīdi turpinās veidot kā alternatīvu piedāvājumu arī turpmāk.

Ja dievkalpojums vai svētbrīdis ir vērsts vienīgi uz digitālo auditoriju, šai auditorijai pielāgojas arī valoda, forma, saturs un metodes. Uzmanāms tiek konkrētais cilvēks, kurš – visticamāk, viens pats – šo svētbrīdi vēro. Tas tiek atbrīvots no vajadzības pēc klasiskās liturģijas – nav iespējams klātienē liturģisks dialogs. “Zoom” pasākumam Lutera baznīcā Torņakalnā bija visas dievkalpojuma iezīmes – kopīga sanākšana, iepazīšanās, īsa informācija par sagaidāmo, kopīga klusēšana piecas minūtes pirms 11.00, kad tika līdzdalīts svētbrīdis (tajā laikā zvanīja analogais baznīcas zvans), tad kopīga svētbrīža noskatīšanās, kurai beidzoties sākās aizlūgumu daļa “Zoom”, kur cilvēki varēja čatā rakstīt konkrētas vajadzības un aizlūgumus. Pēc tam no “Zoom” atvienojās tie, kas gribēja doties projām, bet palikušie (apmēram 70 %) tika sadalīti grupās un apspriests kāds aktuāls jautājums – cilvēki varēja cits citu redzēt, iepazīties, dzirdēt – neatkarīgi no atrašanās vietas. Un pasākuma beigās atgriešanās lielajā grupā, dalīšanās ar atziņām, domām. Kopējais “Zoom” dievkalpojuma laiks – apmēram pusotra stunda vai mazliet ilgāk. Šādi digitālai baznīcai nepastāv kādas parohiālās robežas, un tajā viegli ir iespējama savstarpēja domu apmaiņa, ko analogais formāts ļoti apgrūtina.

Jautājums – vai šie ir pārejoši, “notes” modeļi vai arī pāreja uz jaunu hibrīda veida baznīcu, kurā analogais un digitālais sadzīvos vienā telpā. Svarīgi ir iegūt skaidrību, vai digitālais modelis ir tikai alternatīva, kas konkurē ar analogu, vai arī te mēs sastopamies ar diviem līdzvērtīgiem, leģitīmiem modeļiem. Tā kā digitālā komunikācija ir

kļuvusi par līdzvērtīgu analogajai mūsu ikdienas daļu, arī digitālā baznīca, mūsaprāt, tāda kļūs – nevis alternatīva, bet ikdienas garīgās dzīves telpa. To pieprasa arī vispārējās priesterības koncepts, kas digitālajā baznīcā kļūst jo īpaši redzams – lielākoties zūd nepieciešamība pēc “viena” priestera, funkcijas un pienākumus var uzņemties daudzi cilvēki, un kritērijs ir viņu talanti, prasmes, vēlmes, kompetences, nevis kāds “amats”. Rodas uz dāvanām orientēta diversitāte un tās lielais potenciāls. Digitālā baznīca uzrāda vēl vienu pār-vērtību – savu jēgu zaudē līdzšinējā klasiskā draudzes locekļa piederība kā baznīcas identitāti veidojošs faktors. “Zoom” dievkalpojums – par kuru tiek ziņots publiski digitālā vidē – ir pieejams ikvienam, ja vien, protams, nesāk veidot kādas slēgtās “WhatsApp” un “Facebook” grupas, pārnesot analogās robežas arī digitālā vidē.

Digitālais Vakarēdiens

Svarīgs jautājums, ko aktualizējis Covid laiks, – ir jautājums par Vakarēdienu. Vērojot luterāņu baznīcas praksi Latvijā ārkārtas stāvokļa laikā, varēja manīt divas pamatpieejas.

- Atteikšanās no Vakarēdiena. Pārtraucot dievkalpojumus un nevēloties ārkārtas apstākļos radīt cilvēku, it īpaši vecās paudzes, lieku plūsmu uz baznīcu, tika pārtraukta Vakarēdiena izdalīšana jebkādas tās formās.
- Vakarēdiena izdalīšana ilgākā laika periodā (vairāku stundu garumā, visbiežāk svētdien pēc straumētā dievkalpojuma vai svētbrīža ieraksta noskatīšanās) baznīcā. Bija draudzes, kuras šo formu uzsāka uzreiz pēc dievkalpojumu atcelšanas, citām, visbiežāk mazās lauku draudzēs, kuras nepiedāvāja digitālas alternatīvas, tā kļuva par vienīgo – Vakarēdiena izdalīšanu konkrētajam cilvēkam sasaistot ar īsu grēksūdzes brīdi. Ierobežojumiem mazinoties, Vakarēdienu svētdienās sāka izdalīt arī tās draudzes, kuras līdz tam bija atteikušās no Vakarēdiena. Piemēram, Luterā draudzē tas sākās “Zoom” pasākuma laikā un turpinājās vēl stundu vai vairāk pēc “Zoom” pasākuma beigām. Cilvēki nāca pa vienam pie īpaši izveidota galda, uz kura vienreizlietojamos papīra un bambusa trauciņos bija ieliets vīns un ielikta oblāta, lai izvairītos no fiziskas saskarsmes. Arī atsākoties analogajiem dievkalpojumiem, aktuāls turpināja būt jautājums par Vakarēdiena izdalīšanas veidu. Ir draudzes (Augstrozes draudze, Luterā draudze u. c.), kuras pārgājušas uz individuālajiem trauciņiem vai biķerīšiem. Dievmaizītes pasniegšanai Luterā draudze atrada oriģinālu risinājumu – pasniegt to cilvēkiem rokās ar pagaru cukurstandziņu. Daudzas draudzes turpina praktizēt intinkcijas metodi – oblātas iemērkšanu vīnā.

Digitālā baznīcā neizbēgams kļūst arī digitālais Vakarēdiens. Tā, piemēram, ne tikai baptistu draudzes Latvijā Covid laikā sāka praktizēt šādu Vakarēdiena saņemšanas veidu, šādu praksi varēja vērot arī luterāņu baznīcā, vismaz ārpus Latvijas. Tā, piemēram, LELBA Sv. Andreja draudze rīkoja tiešsaistes Svētā Vakarēdiena dievkalpojumu kopā ar Hamiltonas draudzi 28. jūnijā – draudzes mācītāja Ilze Kuplēna-Juarte raksta

FB komentārā: “Atcerieties sagatavot sev un savējiem maizi, varbūt veselu šķēli, vai bulciņu, un glāzi ar vīnu, lai kopīgi baudītu Kristus klātieni”⁶.

Bijušais Sv. Martina Garīgā centra Minhenē vadītājs, teologs Andreāss Eberts Bavārijas evaņģēliskajā nedēļas laikrakstā „Sonntagsblatt“ publicēja rakstu “Mājas baznīca. Agrīnās kristietības atklājumi krīzes laikam”⁷. Tajā viņš raksta, ka pirmajos kristietības gadsimtos nepastāvēja baznīcu ēkas un ticīgie pulcējās brīvā dabā, dažādās vietās katombās vai, visbiežāk, mājās. Šādi māju dievkalpojumi, mājās nelielas brīvi organizētas sastapšanās bija pirmo gadsimtu absolūta normalitāte. Pie tiem kā pašsaprotama piederēja arī maizes laušana mājas atmosfērā – gan kā Agapes mielasts, kas ietvēra Vakarēdiena elementus un bija saistīts ar ikdienišķu maltīti, kā Emavas mielasts vai kā klasisks Vakarēdiens. Eberts uzsver – kas līdzīgs varētu notikt arī digitālā dievkalpojumā – katrs tā dalībnieks svin Vakarēdienu kopā ar visiem ar savu maizi un savu vīnu. Piemēram, baznīcas vadība Saksijā un Virtembergā noraida šādu modeli, arī krīzes laikā. Vistālāk šajā ir tikusi Reinzemes baznīca, kura ir attīstījusi šādu mājas dievkalpošanas formu. A. Eberts norāda, ka Mārtiņš Lutērs daudzās savās pārdomās ir rakstījis, ka kristiešiem arī ārkārtas situācijās ir sevi jānodrošina ar Vakarēdienu – arī tad, ja tuvumā nav ordinēts mācītājs. Lutērs uzsvēra mājestēva nozīmi šādu mājas dievkalpojumu veidošanā. Katra mājāsaimniecība ir šāda mājas draudze. Lutērs iestājās par noteiktu kārtību draudzes dzīvē, taču vienlaikus pieprasīja neatteikties no Vakarēdiena, ja ārkārtas apstākļos normālā veidā tas vairs nav iespējams. Viņš uzsver, ka šādos gadījumos draudzei pašai no sava vidus ir jāizvēlas “mācītājs”, kuram uztic pārvaldīt vārdu un sakramentu. Covid krīzes apstākļos tas pat nav nepieciešams. Digitālā formā var izskanēt arī Vakarēdiena konsekrācijas vārdi un pēc tam kopīga Vakarēdiena baudīšana, katram savās mājās esot.

Kritika šādai pieejai ir – vai konsekrācijas vārdi var sasniegt Vakarēdiena elementus, kas neatrodas vienā telpā, vai tie var iedarboties ārpus konkrētā laika un konkrētās telpas. Par to vēl jātiek skaidrībā. Liturģiskā ārkārtas situācijā ir draudzes, kas digitālos dievkalpojumos praktizē arī Vakarēdienu. Bet vai šāds Vakarēdiens maz vairs ir Vakarēdiens? Daudzi no Vakarēdiena atturas un aicina uz šādu atturēšanos, kā, piemēram, Maincas Gūtenberga Universitātes profesors Kristians Fehtners, kurš uzsver, ka bez ķermeniskas kopābūšanas nedz Vakarēdiens, nedz kristība nav iespējami, un tāpēc aicina kristiešus no tā atturēties, līdz reālā sanāksana kopā atkal ir iespējama⁸. Citi, savukārt,

---

6 <https://www.facebook.com/ilze.kuplensewart>

7 Andreass Ebert, „Die Hauskirche. Wiederentdeckung urchristlichen Praxis in Krisenzeit“, *Sonntagsblatt* 20 (2020): 4.

8 Kristian Fechtner, „Abendmahlsfasten in widriger Zeit. Überlegungen zu der Frage, ob man Abendmahl online feiern kann und soll“, <https://www.ev.theologie.uni-mainz.de/files/2020/04/Fechtner-Abendmahl-online.pdf> (skatīts 29.06.2020.)

kā Hildesheimas Mihaēla klostera vadītājs Johens Arnolds uzskata, ka, tāpat kā ārkārtas situācijā kristīt var jebkurš kristietis, arī Vakarēdienu var konsekrēt jebkurš kristietis, un atsauca uz Augsburgas konfesijas 5. artikulu, kurš runā par to, ka pasludināšanas amats (*ministerium ecclesiasticum*) ir visiem kristiešiem uzticēta kalpošana komunicēt Evaņģēliju un izdalīt sakramentus. J. Arnolds arī norāda, ka Vakarēdiens saskaņā ar evaņģēlisko izpratni atbilstošs ir tad, ja tiek pateikti Kristus vārdi, kurus visi komunkanti dzird, proti, saprot, kā arī ir maize un vīns. Un, visbeidzot, arī maza mājas draudze ir draudze⁹.

A. Eberts sava raksta beigās uzdod jautājumu: “Bet kas ir iedarbīgāk un ticībai svarīgāk – digitāls dievkalpojums ar digitālu klātbūtni, visiem kopīgu Vakarēdienu baudīšanu – vai arī analoga kopā nākšana ierobežotam cilvēku skaitam sejas maskās, distancējoties citam no cita, nesniedzot otram roku, nepieskaroties, bez dziesmām un kopīgas sadraudzības un īstas komunikācijas, no kuras ir īpaši stingri atstumti slimie un vecie, apdraudētie un klepojošie. Vai tā maz vairs vispār ir draudze – lai cik reliģiskā vidē tā pulcētos...”¹⁰

Pētījums “Digitālie pasludināšanas formāti Korona krīzes laikā” Vācijā

Vācijas Evaņģēliskās baznīcas Socioloģijas institūts Daniēla Horša (*Daniel Horsch*) vadībā ir veicis *ad hoc* pētījumu Vācijas Evaņģēliskās baznīcas uzdevumā “Digitālie pasludināšanas formāti Korona krīzes laikā”¹¹. Projekta fāze aptvēra sešas nedēļas – sākot no koncepta izstrādes līdz rezultātu apkopojumam un publicēšanai. Lauka pētījums ilga no 2020. gada 18. līdz 29. maijam. Tika uzdoti 87 aptaujas jautājumi, vidējais aptaujas ilgums bija 15 minūtes. Līdzās vispārīgiem jautājumiem par draudzi vai digitālā piedāvājuma sniedzēju aptvēra detalizētu informāciju par digitālajiem pasludinājuma formātiem Covid krīzes laikā – pasludinājuma formāta veidu, interakciju, līdzdalību, subjektīvo vērtējumu, kā digitālais formāts ticis uztverts, kā arī resursus. Tika izvēlētas četru Vācijas zemju baznīcas – Ziemeļu baznīca, Vidusvācijas Evaņģēliskā baznīca, Kūrhesenes-Valdekas un Virtembergas pavalsts baznīcas. Aptaujātas tika 1464 draudzes (85 %) un citi baznīcas organizācijas un arī kādas privātpersonas, piemēram, blogeri. 897 atsaucās, no tiem 729 tika piedāvājuši digitālus pasludināšanas formātus.

---

9 Jochen Arnold, „Stellungnahme zum Abendmahl in einer besonderen Situation“, <https://gaw-baden.de/html/media/dl.html?i=255701> (skatīts 30.06.2020.)

10 Andreass Ebert, „Die Hauskirche. Wiederentdeckung urchristlichen Praxis in Krisenzeit“: 6.

11 Daniel Hörsch, „Digitale Verkuendigungs-Formate waehrend der Corona-Krise. Eine Ad-hoc-Studie im Auftrag der Evangelischen Kirche in Deutschland“.

Pētījumā secināts, ka Vācijas Evaņģēliskajā baznīcā Covid krīzes laikā ir noticis digitalizācijas uzrāviens: 78 % draudžu, kuras to līdz šim nedarīja, ir sākušas piedāvāt digitālus pasludinājuma formātus. Protams, arī līdz Covid laikam bija kādi digitalizācijas pionieri, taču krīzes laikā digitalizācijas attīstība ir notikusi vairākumā draudžu visas baznīcas mērogā. Trīs ceturtdaļas šo draudžu vēlas digitālos formātus turpināt arī pēc ierobežojumu beigām. Tas nozīmē, ka nākotnē var rēķināties ar šādu hibrīda veida Evaņģēlija pasludināšanas formātu palielināšanos.

Pētījums apliecina ievērojamu diferenciāciju digitālā piedāvājumā. Visbiežāk tika piedāvāts dievkalpojums koncerta formā. Absolūtos skaitļos visbiežāk piedāvāja digitālu svētbriņķi vai svētbriņķim līdzīgu formātu, kas kopumā veidoja 60 % no visa digitālā piedāvājuma. Aptaujātās četrās baznīcās kopumā Covid laikā digitālajiem piedāvājumiem kopumā bija vairāk nekā 6,5 skatījumi. Attiecībā uz vidējo dievkalpojuma apmeklējumu parastā svētdienā pirms Covid laikā apmeklējumu skaits Covid laikā pieauga par 287 % – pastāv liels pieprasījums. Ja pirms Covid dievkalpojumus apmeklēja nedaudz mazāk kā 70 000 apmeklētāju, Covid laika skatījumu skaits ir zem 200 000.

39 % draudžu mēģināja savos digitālos piedāvājumos iesaistīt dalībniekus arī interaktīvi – 65 % iesaistīja dalībniekus aizlūgumos, 59 % kopējā dziedāšanā, 24,7 % muzikālo priekšnesumu sniegšanā, 33,6 % aizlūgumu pieteikšanā, 25,8 % *Live* čatā, 64,3 % atgriezeniskās saites došanā.

60,7 % digitālā piedāvājuma notiek ar populārāko sociālo tīklu starpniecību – “YouTube” (39,6 %/8,6 %), FB (13,4 %/5,5 %), “Instagram” (7,7 %/4,9 %). Mazāk populārs Vācijā ir “Skype” (Covid laikā pat samazinājies, pirms Covid bija 1,9 %, tagad 0,2 %), “Zoom” (3,4 %, pirms Covid 0 %). Joprojām bieži skatītas ir draudžu tīmekļvietnes (38,5 %, pirms Covid 63,6 %). Sociālajos tīklos aktivitāšu pieaugums ir par 41,5 % lielāks nekā pirms Covid. Tātad Covid laikā par ceturtdaļu kritās aktivitātes tīmekļvietnēs, par trešdaļu pieauga “YouTube”, par 8 % “Facebook” un nedaudz “Instagram”.

Digitālitate pieprasa vispārējo priesterību – digitālie pasludinājuma formāti ir komandas darbs: 65 % aptaujāto teica, ka digitālo piedāvājumu veidoja kolektīvi. Vairāk nekā pusei tajā bija iesaistīti līdz trim cilvēkiem, 65 % bija cilvēki ar augstu digitālprātību. Savukārt 82 % aptaujāto apliecinājuši, ka digitālā formāta iniciators ir bijis mācītājs.

Kas attiecas uz digitālo Vakarēdienu, pētījums apliecina, ka 12 % aptaujāto izteikusies, ka tas ir bijis iespējams. 63 % norādījuši, ka nē, bet 25 % atstājuši šo jautājumu neatbildētu, kas drīzāk liecina, ka nav sapratuši, par ko tas ir.

Digitāla dievkalpojuma saturiskai un tehniskai izveidošanai nepieciešams laiks. Pēc aptaujas datiem, apmēram trešdaļai atbildētāju bija nepieciešamas no trim līdz sešām stundām satura gatavošanai, vēl trešdaļai vesela darbadiena vai pat vairāk. Tehniskā sagatavošana pusei aizņēma četras stundas, taču joprojām 37 % vairāk nekā vienu darbadienu. Tas korelē ar apstākli, ka ceturtdaļa strauvēja dievkalpojumus, kas laika ziņā ir vairāk nekā speciāli digitāli veidots formāts.

Citi pētījumi

Vīnes Universitātes veiktajā pētījumā “Reliģiozitāte Korona krīzes laikā”¹² secināts, ka arī Korona krīzes laikā reliģijas nozīme turpina samazināties. Bet dati rāda arī, ka personas ar augstu reliģiozitāti spēj izmantot aktīvākās krīzes pārvarēšanas stratēģijas nekā citi. Viņi aktīvāk meklē atbalstu un ir vairāk orientēti uz krīzes risinājumiem, ir apmierinātāki ar savu dzīves situāciju, valsts politiku krīzes apstākļos un vairāk uzticas valdībai nekā nereliģiozas personas. To var izskaidrot ar paaugstinātu tendenci ticēt tiem, kas atrodas hierarhijas augšgalā. Tādas kristīgas vērtības kā solidaritāte reliģiozām personām nav novērotas izteiktāk kā nereliģiozām, ciktāl tas attiecas uz dažādiem atbalstošām aktivitātēm mazāk aizsargātām grupām.

Iniciatīvas “GottDigital” (“DievsDigitāli: digitālie pionieri labākai nākotnei”) pārstāvji 2020. gada 19.–30. maijā veica aptauju “Baznīca, ko nu? Analoga, digitāla, hibrīda?”¹³ Aptaujā piedalījās 442 personas, pilns aptaujas rezultāts atrodams vietnē gottdigital.de. Aptaujas dati liecina, ka apmēram 90 % draudžu un organizāciju pēdējo mēnešu laikā ir radījušas digitālus formātus. Jaunais formāts ir digitāls dievkalpojums, kas sasniedz vairāk cilvēku un plašākas mērķa grupas nekā agrāk. Draudzes locekļi daudzveidīgo piedāvājumu klāstā nākotnē vēlas redzēt hibrīdveida piedāvājumus. Uzkrītoši ir, ka tieši vecāka gadagājuma cilvēki vairāk iestājas par hibrīdveida formātiem, savukārt jaunāki cilvēki vairāk vēlas un novērtē analogos formātus. Vairākums uzskata, ka lielākie šķēršļi digitālajam piedāvājumam ir trūkstošie laika un darbinieku resursi. Tehniskie jautājumi ir atrisināmi, arī finanšu un draudzes vadības atbalsta trūkums nav liels šķērslis baznīcas digitalizācijai. Aptaujas kopsavilkums apliecina, ka baznīcas nākotne ir analoga UN digitāla. Šādas nākotnes sasniegšanai nepieciešama atvērtība jaunajam un kvalitatīva bāze. Ir jāizšķir divas fokusgrupas ar dažādām vajadzībām – draudzei tuvie un tālie. Digitālā nākotne nozīmē interaktīvas attiecības, bet jāizvairās no straumētiem dievkalpojumiem. Pastāvīgi ir jāpaaugstina darbinieku digitālā kompetence. Ir vienkārši jāsāk un tad jāaug.

Savukārt teoloģijas un sociālo un komunikācijas zinātņu studente Selīna Fukere 4. jūnijā ir publicējusi rakstu “Digitālie dievkalpojumi: vai pietiek ar straumēšanu?”,

---

12 Wolfgang Aschauer, Franz Hoellinger, Claudia Herbst, „Religiosität in Zeiten der Corona-Krise“, <https://viecer.univie.ac.at/corona-blog/corona-blog-beitraege/blog-53-religiositaet-in-zeiten-der-corona-krise/> (skatīts 30.06.2020.)

13 Michael Zettl, „Ergebnisse der Online-Umfrage „Was nun, Kirche? Analog, digital, hybrid?“,“ <https://gottdigital.de/ergebnisse-der-online-umfrage-was-nun-kirche-analog-digital-hybrid/> (skatīts 30.06.2020.)

aplūkojot digitālas aktivitātes konkrētās draudzēs. Viņa secina, ka digitālie dievkalpojumu formāti ir ļoti atšķirīgi¹⁴:

- Straumēti dievkalpojumi parastajā garumā, kuri ne ar ko neatšķiras no parasta svētdienas dievkalpojuma klātienē.
- Jaunums ir digitālie īsie dievkalpojumi, no 15 līdz 45 minūtes ilgi, kuru liturģija ir nedaudz pielāgota videoformātam. Tiek piedāvāti arī šādi svētbrīžveida dievkalpojumi konkrētām mērķa grupām – senioriem vai aprūpētājiem.
- Cits formāts ir “viesistabas dievkalpojumi”, kuri nav uzņemti baznīcas iekšelpā vai ārtelpā, bet gan mājās. Tie tiek vadīti, sēžot, spēlējot ģitāru, tajos piedalās komanda, tie vēlāk tiek samontēti kā viens veselums. Tādiem dievkalpojumiem ir cita gaisotne.
- Vēl cits digitālais formāts ir audiodievkalpojumi vai dievkalpojums kā raidieraksts (podkāsts).

Selīna Fukere norāda, ka minētie digitālie dievkalpojumi nav īpaši interaktīvi, jo tiek iepriekš uzņemti un – lai ievērotu ierobežojumus – tos veido neliela cilvēku komanda. Citādi ir ar tā saucamajiem “Zoom” dievkalpojumiem videokonferences formātā, kuri piedāvā daudz vairāk iespēju interakcijai un domu apmaiņai. Ir izveidoti arī dievkalpojumi “Instagram” formātā. Pēdējo mēnešu laikā ir izveidojusies arī digitālo svētbrīžu standarta liturģija: sveiciens vārdi, dziesma, lasījums, sprediķis, dziesma, aizlūgumi, lūgšana un Mūsu Tēvs, kas beidzas ar svētības vārdiem. Svētbrīža beigās parasti ir dziesma.

Jau 2014. gadā konfesijālo mediju grupa KONPRESS veica pētījumu “Dievs tīmeklī”, kurš apliecināja, ka 51 % internetā aktīvu kristiešu uzskata, ka baznīcai mūsdienās noteikti ir jāizmanto modernie komunikācijas kanāli, un 40 % uzskatīja, ka dievkalpojumu straumēšana ir ļoti atraktīvs piedāvājums.¹⁵ Sešus gadus vēlāk baznīca Covid krīzes iespaidā ir sākusi atsaukties šai vajadzībai. Nav apstiprinājies arī mīts par to, ka gados vecāki cilvēki negrib būt digitāli baznīcā. Arī tradicionālais televīzijas dievkalpojumu formāts Covid krīzes laikā ir radījis gandrīz divkārt lielu skatītāju pulku kā agrāk.

Latvijas pieredze

Kāda ir bijusi Latvijas pieredze? Pagaidām vēl nav veikti visaptveroši pētījumi par to, vai un kā ir mainījusies digitālā līzācija draudzēs Latvijā. Tomēr no dažiem tipiskiem piemēriem var nojaust virzienus.

---

14 Selina Fucker, „Digitale Gottesdienste: Lohnt sich das Streamen?“, <https://eulemagazin.de/digitale-gottesdienste-lohnt-sich-das-streamen/> (skatīts 30.06.2020.)

15 „Gott im Netz. Eine Präsentation der KONPRESS-Medien eG“, https://konpress.de/wp-content/uploads/Präsentation_KONPRESS_Gott-im-Netz.pdf (skatīts 30.06.2020.)

2020. gada maijā LU Teoloģijas fakultātes studenti, veicot novērojumus un virtuālo praksi¹⁶, iepazinās ar subjektīvu izvēlētu dažu draudžu spēju vai nespēju pielāgoties Covid situācijai Latvijā. Viens no secinājumiem bija, ka digitālā piedāvājuma kvalitāte Covid laikā bijusi tieši saistīta ar konkrētās draudzes digitālo pieredzi. Draudzes (piemēram, Mateja baptistu draudze), kuras jau iepriekš saviem draudzes locekļiem piedāvāja kādus digitālos formātus, bija iegādājušās tam nepieciešamo aparatūru, ieguvuši kādas prasmes un pieredzi, daudz ātrāk spēja reaģēt uz analogā draudzes darba apstāšanos un piedāvāt puslīdz kvalitatīvi baudāmu saturu arī digitāli, nekā draudzes, kuras līdz šim nebija pievērsušās digitāliem risinājumiem un Covid krīzes ierobežojumi tās pārsteidza nesagatavotas.

Tomēr, neskatoties uz sākuma neveiklībām un kļūdām, baznīca ar kopumā līdz šim tai pasvešiem komunikācijas veidiem kā “YouTube”, “Zoom” vai “Facebook” sasniedza vairāk cilvēku nekā ar analogiem dievkalpojumiem. Arī Vācijā – kā atzīmē jau pieminētais Tobias Faikss – digitālie komunikācijas veidi viena mēneša laikā sasniedza tik daudz cilvēku, cik analogie visa gada laikā¹⁷. Latvijā varbūt ne tik daudz, bet atsevišķās vietās tomēr.

Piemēram, septītās dienas adventistu Rīgas 1. draudze dievkalpojumu skatījumu skaits “YouTube” 14. martā bija divreiz vairāk (1039) nekā iepriekšējā svētdienā (511) un turpmākās svētdienās turpināja pieaugt, vislielāko skaitu sasniedzot 28. martā un 11. aprīlī (Lieldienas) – 1980 (par 400 %). Maija otrajā pusē un jūnijā skatījumi nedaudz samazinājās, bet joprojām divas reizes vairāk nekā pirms Covid.

Cits piemērs ir Rīgas Lutera draudze. Pirms Covid laika sprediķu ieraksta skatījums bija ap 200, taču, sākoties ārkārtas situācijai, tas – jau digitāla svētbrīža veidā – piedzīvoja ārkārtīgi lielu lēcieni – 15. martā 1685, tātad gandrīz astoņarpus reizes vairāk. Arī nākamās svētdienās tas saglabājās augsts un kļuva pat lielāks (no 1105 līdz 1762), virsotni sasniedzot Lieldienās – 2845 skatījumu (14 reižu vairāk nekā pirms Covid). Nākamajās nedēļās skatījumu skaits vidēji bija 850. Pēc klātienes dievkalpojumu atjaunošanās jūnija vidū skatījumu skaits vidēji ir ap 500.

Jau pieminētajā Mateja draudzē pirmo tiešsaistes dievkalpojumu vēroja vairāki tūkstoši cilvēku, līdz Lieldienām skatījumu skaits bija 900, tad tas lēnām kritās un ir nostabilizējies ap 500.

---

16 LU Teoloģijas fakultātes bakalaura programmas “Ievads praktiskajā teoloģijā” un maģistra programmas “Teoloģija un prakse” kursā.

17 Tobias Faix, „Digitale Kirche in Zeiten von Corona oder die Chance, wenn nichts wieder so eird wie es mal war“.

Digitālā piedāvājuma daudzveidība Covid krīzes laikā

- Analoģo dievkalpojumu videotranslācija (piemēram, Rīgas Vecā Sv. Ģertrūdes draudze, Septītās dienas adventistu Rīgas 1. draudze, Rīgas starptautiskā baptistu draudze, Pāvila draudze, Saulkrastu Pēterupes draudze, Āgenskalna baptistu draudze).
- Analoģo dievkalpojumu ieraksta pārraide (piemēram, Pestīšanas armija).
- Digitālais svētbrīdis (piemēram, Lutera draudze, Pestīšanas armija, Rīgas starptautiskā baptistu draudze, Pāvila draudze).
- “Zoom” sadraudzība (Lutera draudze, Āgenskalna baptistu draudze).
- “Zoom” dievkalpojums (Lutera draudze).
- Neformāls digitāls svētbrīdis no dažādām vietām baznīcā – aiz altāra, kurtuvē, uz balkona utt. (Lutera draudze).
- Digitāls svētbrīdis “Evaņģēlijs uz krēslīņa” (Ilūkstes katoļu draudze) – 8–9 minūtes, vairāk nekā 1000 skatījumu, 50 rullīšu.
- Iknedēļas diskusijas par teoloģiskiem jautājumiem tiešsaistē (piemēram, Lutera draudze, Vecā Sv. Ģertrūdes draudze).
- Mācītāju konsultācijas “Zoom” (Lutera draudze, Rīgas starptautiskā baptistu draudze).
- Tiešsaistes Bībeles studijas (Rīgas starptautiskā baptistu draudze, Saulkrastu Pēterupes draudze).
- Ikdienas tiešsaistes lūgšanas, mazās grupas (“Zoom” vai “WhatsApp”) (piemēram, Mateja draudze).
- Kopīga grāmatas lasīšana un apspriešana (piemēram, Lutera draudze).
- “Brīdis kopā” – saruna par garīgām tēmām “Facebook” (mācītāja Induļa Paiča iniciatīva).
- Alfa kurss (iesvētes mācība) tiešsaistē (piemēram, Mateja draudze).
- Pielūgsmes un slavēšanas vakari tiešsaistē (piemēram, Mateja draudze, Vecā Sv. Ģertrūdes draudze, Septītās dienas adventistu Rīgas 1. draudze).
- Laulāto kurss tiešsaistē (Vecā Sv. Ģertrūdes draudze).
- Digitālais vakarēdiens mājās (piemēram, Mateja un citas baptistu draudzes).
- Analoģais vakarēdiens baznīcā – tikai izdalīšana individuāli (Vecā Sv. Ģertrūdes draudze, Lutera draudze).
- Pāreja uz individuāliem vakarēdiena biķerīšiem un hostiju “laiviņām” (Lutera draudze).
- Svētdienas skola bērniem (piemēram, Mateja draudze).
- “WhatsApp” evaņģelizācija (piemēram, Septītās dienas adventistu Rīgas 1. draudze).
- Ikdienas garīgi impulsi teksta formātā “Facebook” (Lutera draudzē “Septiņas nedēļas līdz vasarai”, Āgenskalna baptistu draudze).
- Muzikāli priekšnesumi, Tezē lūgšanas tiešsaistē (Vecā Sv. Ģertrūdes draudze).

- Jauniešu darbs “Zoom” tiešsaistē (Septītās dienas adventistu Rīgas 1. draudze, Mateja draudze).
- Radio pārraides (Saulkrastu Pēterupes draudze, 10 km rādiusā ap baznīcu).

Aptauja par digitālās sludināšanas formātiem Latvijā

Rīgas Lutera draudzes sociālais uzņēmums “Centrs Cilvēka izaugsmei Tornakalns” šī gada augustā veica aptauju par digitālajiem pasludinājuma formātiem valstī ārķārtas situācijas laikā Covid krīzes dēļ – līdzīgu Vācijas

Evanģēliskās baznīcas Socioloģijas institūta aptaujai Vācijā. Aptaujas jautājumus ar institūta atļauju latviešu valodā iztulkoja un adaptēja Lelde Bergere. Aptauju praktiski organizēja un tās rezultātus apkopoja Ieva Salmane-Kuļikovska un Ilze Ūdre.

Aptaujā tika apzinātas kopā 272 draudzes dažādos reģionos. Tika saņemtas atbildes no 42 draudzēm, tātad 15,4 %, kas ir uzskatāms par zemu. Atbildēja četras baptistu draudzes, piecas katoļu un 33 luterāņu draudzes. Līdz ar to nav iespējams izdarīt kādus vispārējus secinājumus. Tā kā atbilžu bija maz, var pieņemt, ka apmēram arī tik liels bija to draudžu skaits, kas piedāvāja kādus digitālos formātus.

No atbildēm var spriest, ka Covid laikā dažas draudzes atklāja “Zoom” platformu, kā arī puse no visām draudzēm sāka izmantot “Facebook”, kā arī ievietot ierakstus “YouTube”. Gan svētkbrīži, dievkalpojumi, lūgšanas tikai pusei no aptaujātajiem bija ar iespēju mijiedarboties ar skatītājiem un klausītājiem. Kopīgu čatu piedāvāja viena trešdaļa draudžu. Trīs ceturtdaļas draudžu digitālo formātu ierosināja mācītājs, trešdaļai draudžu draudzes vadība vai citas personas, kas draudzē iesaistītas. Vairāk nekā puse pasākumus straumēja, bet 18 no 42 draudzēm sludināšanu ierakstīja un piedāvāja ar laika nobīdi. Tikai mazāk nekā pusē no draudzēm digitālā satura radīšanā tika iesaistīta komanda un cilvēki ar praktisku pieredzi. Septiņu draudžu digitālajā saturā tika iekļauti dinamiski elementi. Digitālajam saturam valodu pielāgoja 12 draudzes. Kopumā digitālajā sludināšanā draudzes sajuta atbalstu no baznīcas vadības. Puse draudžu, kuras Covid laikā sāka digitālos piedāvājumus, uzskata, ka tie jāturpina.

Iemesli, kāpēc atbilžu bija tik maz, varētu būt tādi, ka vairākums draudžu digitālu saturu nepiedāvāja un līdz ar to aptaujas anketu aizpildīt nebija iespējams, kā arī laika trūkums anketas aizpildīšanā, bet arī tas, ka anketa nebija anonīma. Daudzas draudzes uzskatīja, ka digitālā satura jau tā ir ļoti daudz un neko klāt pie tā, kas jau ir, pievienot viņas nevar. Daudzās draudzēs locekļu vidējais vecums bija tik liels, ka pastāvēja uzskats, ka viņi nebūs digitālā satura mērķauditorija. Ārpus Rīgas, īpaši mazajās lauku draudzēs, ap 85–90 % aktīvo draudžu locekļu ir pensijas vecumā. Gados jaunāki cilvēki lauku draudzēs ilgstoši un regulāri apmeklē ļoti reti, ja ir kristījušies vai iesvētījušies lauku draudzēs, pāriet uz tuvāko pilsētu draudzēm vai arī seko mācītājiem. Tā kā draudzes drīkstēja noturēt dievkalpojumus, uz kuriem “nepulcina” cilvēkus, un tie

netika uzskatīti par publiskiem pasākumiem saskaņā ar Tieslietu ministrijas skaidrojumu, apmēram 90 % uz aptauju atbildējušo draudžu turpināja savu darbību arī klātienē, it īpaši draudzes ārpus Rīgas un katoļu draudzes.

Draudzes, kuras turpināja dievkalpojumus, pasniedza arī Svēto Vakarēdienu. Vienīgā atšķirība no laika pirms Covid – mācītāji to darīja rindas kārtībā, pieņemot pa vienam cilvēkam. Vienā gadījumā mācītājs aicināja pieteikties individuālam vakarēdienam, līdzīgi kā notiek pieņemšanas pie mācītājiem, taču atsaucības tam nebija vispār.

Daugavpils apkaimes luterāņu draudžu pārstāvis stāstīja, ka Covid laikā turpināja tikties tie paši aktīvie 10–20 cilvēki, ne mazāk, ne vairāk nebija arī Klusajā nedēļā un Lieldienās, bet vienā no Covid liegumu nedēļām – maija sākumā, mācītājs dievkalpojumā bijis pilnīgi viens, kas viņam esot bijusi neaizmirstama (pozitīvā ziņā) pieredze.

Piemēram, Rojas, Kaltenes, Dārtes luterāņu draudzē, kur vidēji pirms Covid dievkalpojumus apmeklēja 16–30 cilvēku, to pārstāvis stāstīja, ka baznīcu ēkas ir tik lielas iepretī dievkalpojumu apmeklētāju skaitam, ka cilvēki var ievērot līdz 8 m distanci, līdz ar to varēja tikties klātienē.

Piemēram, Biķeru draudze Rīgā, kurā līdz Covid bija ap 120–130 samērā regulāru nācēju, savos draudzes čatos aicināja pieteikties tos, kuri vēlas nākt uz dievkalpojumu klātienē ar 20 cilvēku limitu.

Mazskaitlīgākas draudzes neredzēja jēgu kaut ko darīt digitāli jau iepriekš minēto iemeslu dēļ. Papildu arguments – draudžu vadība pieņēmusi lēmumu, ka līdz Covid krīzes beigām visi solidāri nogaida un tiekas tad, kad tas ir atļauts, bet tikai klātienē.

Vairāku draudžu pārstāvji norādīja, ka kopumā Covid laikā bija pieejams necerēti plašs digitālā satura piedāvājums, tāpēc draudzes, kuras tādu varētu veidot pašas, bet tam būtu nepieciešama papildu samērā liela piepūle, vienkārši to neveidoja. Trīs no aptaujātajām draudzēm aicināja savus cilvēkus pieslēgties dievkalpojumiem Vecajā Sv. Ģertrūdes baznīcā. Bet lielākā daļa skatījās TV vai kādu draudžu “Facebook” ierakstus pēc saviem ieskatiem un simpātijām.

Tēzes un jautājumi baznīcas labākai digitalizācijai

Praktiskās teoloģijas profesors Tobiass Faikss izteicis desmit tēzes un jautājumus tālākai diskusijai par digitālo baznīcu¹⁸:

1. **Drosmīgi svinēt.** Šobrīd ir iespējams daudz vairāk, nekā mēs domājam, un šis ir laiks, kad reflektēt par iespējām, kas pavērušās – labāko no tā visa sistematizēt un darīt to pieejamu visiem. Ne visām draudzēm ir no jauna jāizgudro digitālas

---

¹⁸ <http://tobiasfaix.de/2020/06/digitale-kirche-in-zeiten-von-corona-oder-die-chance-wenn-nichts-wieder-so-wird-wie-es-mal-war/>

- baznīcas “velosipēds”. Kādas būs un kas tās veidos – publiskās digitālās baznīcas platformas?
2. **Izvairīties no digitālas izdegšanas.** Digitalizācija ir maratons, nevis Covid izraisīts sprints. Ir nepieciešams radīt struktūras un apkopot resursus, lai digitālo baznīcu tiesiski (arī darba tiesiskajās attiecībās) un finansiāli leģitimētu kā baznīcas sastāvdaļu.
  3. **Digitālā baznīca nav hobijs** – dažiem baznīcas “frīkiem” vai ekstravagantiem mācītājiem. Digitalizācijā ir jāizglīto draudžu algotie un brīvprātīgie darbinieki, kā arī jāatklāj un jānovērtē tie cilvēki, kuri ir baznīcas daļa, bet līdz šim nav pamanīti un ievēroti. Digitālā baznīca nav piedeva, bet svarīga un būtiska draudzes un baznīcas darba daļa.
  4. **Ir jādiskutē par digitālās baznīcas kvalitāti** – tāpat kā par analogo dievkalpojumu kvalitāti. Pārmaiņu laiks vienmēr ir laiks, lai pārdomātu un reflektētu par to, kas tieši šobrīd notiek. Pie tā pieder diskusijas par garīgā satura kvalitāti dievkalpojumā, un vai tas palīdz vai nepalīdz piedzīvot personisku Dieva pieredzi.
  5. **Baznīca ir kas vairāk nekā dievkalpojumi, un digitālā baznīca ir kas vairāk nekā *Live* straumēšana.** Tikai ar tiešsaistes dievkalpojumiem ir daudz par maz, lai integrētu visas baznīcas darba nozares.
  6. Digitālās baznīcas identitātes zīmes: vienkārša digitāla **piederība un līdzdalība** ir būtisks pienesums baznīcas nākotnes tēmām.
  7. **Evanģēlija komunikācija:** sarunas pratības priekšnoteikums ir būt spējīgam runāt – digitāli un analogi. Jo digitāla baznīca ir dialogs, kurā izšķirošais ir ne tikai ziņas nodošana, bet arī tās saprašana, kā arī citu ziņu izprašana.
  8. Digitalizācija ir **brīvprātīgā darba zvaigžņu stunda** jeb vispārējā priesterība. Analogā baznīca ir kļuvusi pārāk hierarhiska un kleriskāla, un te digitālā baznīca var palīdzēt šīs sastingušās struktūras izmainīt. Digitalizācija ir “apakšu” kustība. Tāpēc līdzās digitāliem piedāvājumiem būs nepieciešamas arī jaunas analogās baznīcas formas. Covid ir parādījis, ka digitālā pratība ir kļuvusi par cilvēku ikdienu.
  9. Kas būtu baznīcas devums digitalizācijas tēmai? Baznīca ir ne tikai lietotājs, bet var būt arī eksperts digitālajā ētikā. Viena **evanģēliska ētika**, kas atrodas spriedzē starp brīvību un atbildību, var palīdzēt risināt vēl līdz šim neskaidros jautājumus daudzās grūtās tēmās, piemēram, datu drošība, tīmekļa neitralitāte un citās.
  10. Baznīcas nākotne ir **hibrīda**. Nākotne ir analogajām UN digitālajām izpausmes formām. Atslēgas vārds ir nevis analogs vai digitāls, bet šis UN.

SUMMARY

Do We Put a Full Stop?

The article “Do We Put a Full Stop?” describes the development of digitalization within the Christian church, which was significantly accelerated by the impact of the crisis caused by Covid-19, based on several surveys conducted in Europe, including Latvia. The Covid-19 crisis has necessitated the rapid development of various digital formats of proclaiming the Gospel. They attracted more people than the previous analogue worship services. However, a distinction should be made between streaming analogue formats and creating a specific digital offer characterized by digital belonging, participation, and interactive relationships. It is not clear at this moment whether these formats have a sustainable character or whether they are a transitory phenomenon. The digitalization of church work has also raised issues such as digital Holy Communion, the advantages of a network of small, horizontally structured communities versus large, hierarchically formed congregations and churches with a large analogue infrastructure.

The development of the digital church alongside the proclamation in analogue formats is inevitable. The future of the church is hybrid – analogue and digital. Digital formats will develop alongside analogue without replacing them, while the analogue church will be enriched by the influence of public digital church platforms. The digital church is not an adjunct, but an important and essential part of the work of the congregation and the church.